

“Kanun-i Şehinşâhî” Tercümelerinde Rastlanan Bazı Çeviri Hataları ve Bunların Tashihî

*Some Translation Mistakes In The “Kanun-i Şehinşâhî”
Translations And Their Correction*

Abdüselam UYGUR*

ÖZET

Bu makalede, İdris-i Bitlisî'ye ait “Kânûn-i Şehinşâhî” adlı eserin Türkçe'ye çevirilerindeki bazı tercüme hatalarına işaret ederek bunları düzeltmeye çalıştık. Makalemizde, belirlenen hataların tamamını değil, sadece onların bir makale hacmini tecavüz etmeyecek ve maksada kâfi gelecek kısmını zikrettik.

ANAHTAR KELİMELER

İdris-i Bitlisî, Kânûn-i Şehinşâhî'nin Türkçe'ye tercümesi, tercüme hataları.

ABSTRACT

In this article, we have determined some translation mistakes in the Turkish translations of the workpiece called “Kanun-i Şehinşâhî” belonging to Idris-i Bidlisî, and we also tried to make these mistakes correct. In our article; we didn't mention all of the determined mistakes, but only some of them not extending an article and sufficient for the purpose.

KEY WORDS

İdris-i Bidlisî, Turkish translations of The Kanun-i Şehinşâhî, translation mistakes.

* Doç. Dr. Elazığ İl Müftülüğü Eğt. Uzm.

Bu makaleyi kaleme alırken, ülkemizde yapılan İdris-i Bitlisî hakkındaki bilimsel çalışmaların, sayıca kabarık olmasına rağmen, kaliteden mahrum olduklarına, bu konuda araştırma yapanların (aşağıda değineceğimiz iki tercüme hariç) büyük bir kısmının Farsça'yı bilmediklerine, bir kısmının da kendi ana dilleri olan Türkçe'ye bile bir yabancı kadar hakim olmadıklarına dikkat çekmeyi amaçlıyoruz. Velud bir müellif olan İdris-i Bitlisî (öl.1520) ve eserleri üzerinde yapılan akademik çalışmaların uzun süre devam edeceği kanaatindeyiz; Zira 1965-66'dan itibaren Prof. Dr. M. C. Şehabettin Tekindağ tarafından mezuniyet tezi olarak başlatılan çalışmalara¹ Prof. Dr. Tahsin Yazıcı'nın da ilgi duyup bu konuda iki çalışma² yaptırmasından, özellikle Tekindağ'ın nezaretinde ikmal edilen doktora çalışmasından³ sonra İdris-i Bitlisî ilgi odağı olmuş⁴, Türkiye'nin farklı üniversitelerinde müellif hakkında master ve doktora seviyesinde çalışmalar yapılmış⁵ ve yapılmaya devam etmektedir.⁶

-
- ¹ İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. Mezuniyet Tezleri: Semiha Özdemir, "*İdris-i Bitlisî'nin Hayatı ve Eserleri*", (1965-66); Sevim Alacan, "*İdris-i Bitlisî ve Lâmi'î'nin Kaleme Aldıkları Münşe'ât Mecmuası*", (1971)
- ² İ.Ü. Ed. Fak. Arap-Fars Filolojisi Böl. Mezuniyet Tezleri: Ezzeddin Yousif al-Hajji, "*İdris-i Bitlisî'nin Hayatı, Eserleri, Heşt Bihîşt ve Nüshaları*", (1974); Nasrettin Özkan, "*İdris-i Bitlisî'nin Hayatı, Eserleri ve Hazâniye Risalesi'nin İstinsahı*", (1977)
- ³ Hasan Tavakkoli, "*İdris-i Bitlisî'nin Kânûn-i Şehinşâhisi'nin Tenkidli Neşri ve Türkçe'ye Tercümesi*", (İ.Ü. Ed. Fak. Tarih Böl. 1974)
- ⁴ Mesela üçü de 1991'de olmak üzere bu alanda üç eser yayınlanmıştır: Doç. Dr. Mehmet Bayrakdar, *Bitlisli İdris*, Kültür Bakanlığı Yayınları/1271,(Ankara 1991); Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, Fey Vakfı Yayınları, C.III (İstanbul 1991) içerisinde S. 11-40+41-84; Prof. Dr. Ahmet Uğur, *İdris-i Bitlisî ve Şükrî-i Bitlisî*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No:5 (Kayseri 1991)
- ⁵ Mesela: Hicabi Kırlangıç, *İdris-i Bitlisî ve Selim Şah-nâmesi* -inceleme - metin - çeviri-, Ankara Üniversitesi Ankara 1995 (Eserin Türkçesi, "*İdris-i Bitlisî, Selim Şahnâme*" adıyla 2001'de Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır.); Bahattin Yalçın Hatunoğlu, "*İdris-i Bitlisî Selimnamesinde Doğu Anadolu'nun Fethi*", basılmamış yüksek lisans tezi, (Atatürk Üniversitesi, 1998); M. Mustafa Çakmakçoğlu, "*Hüsamettin Bitlisî'nin Kitabı'n-Nusûs İsimli Eserinin Tahkik ve Tahlili*", basılmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi 1998 (Tezin mukaddime kısmının 11-15. Sayfalarında zaruri olarak Hüsamettin Bitlisî'nin oğlu İdris-i Bitlisî hakkında, eleştirdiğimiz araştırmacılar tarafından alıntı yapmak suretiyle bilgi verilmiştir.); Orhan Başaran, "*İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihîşt'i'nin Hâtimesi*" -metin - inceleme - çeviri-, yayınlanmamış doktora tezi, (Erzurum 2000). Bu arada 90'lı yılların ikinci yarısında Kırıkkale Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nazif Şahinoğlu nezaretinde hazırlanan *Mir'âtu'l-cemâl*'in edisyon kritiği gibi yakın zamanlarda Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Prof. Dr. Yaşar Koprıman, Doç. Dr. Hicabi Kırlangıç tarafından kolektif bir tarzda tercümesine başlanan "*Heşt Bihîşt*" tercümesi de tamamlanmadan yarım bırakılmıştır.
- ⁶ Mesela: Tez önerisi kabul edilmiş olup halen Bilkent Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Halil İnalçık nezaretinde sürdürülen doktora çalışması: Zekeriya Eroğlu, "*The intellectual*

Bütün bu çalışmalara rağmen Arapça, Farsça, kısmen de Türkçe kaleme alınan ve geniş bir alanı kapsayan bu tarihi şahsiyetin te'lifleri hâlâ bâkir vaziyettedir. Yukarıda dipnot numaralarıyla işaret ettiğimiz eserlerden daha önce yayınlanan mevzi'î araştırma ve tercümeleri⁷ bir kenara bırakırsak, 1965-66'dan itibaren hızını artırarak devam eden bilimsel çalışmalar, biraz sonra değineceğimiz iki tercümenin dışında –ki bunların da tercümelerine mukaddime teşkil eden biyo-bibliyografik kısımları müstesna- ilmî usûlle asla bağdaşmayan, orijinaliteden oldukça uzak devşirme bir bilgi yığınınından ibarettir.

Yaptığımız ön araştırmalarda maalesef gerek mukaddime kısmındaki biyo-bibliyografik bilgiler açısından, gerekse metin tenkidi bakımından son derece gayri ciddi bulduğumuz Hasan Tavakkoli adlı bir İranlı'nın hazırladığı "*İdris-i Bitlisî'nin Kânûn-i Şehinşâhî'sinin Tenkidli Neşri ve Türkçe'ye Tercümesi*" adlı doktora tezinin hiçbir bilimsel niteliği haiz olmamasına rağmen, kendisinden sonraki çalışmalara nasıl birinci dereceden kaynaklık ettiğini şaşkınlıkla müşahede ettik. Geniş ölçüde bu eserden yararlanan ve eserin Türkçe tercümesinden intihal yapan Bayradar'ın eseri, bizim bu konudaki şaşkınlığımızı daha da artırdı. Zira kendisinden sonraki çalışmalara Hasan Tavakkoli'den daha çok kaynaklık eden Bayrakdar'ın "*Bitlisli İdris*" adlı kitapçığı, üretilen hayali bilgiler, yanlış yorum ve tahminler, hiçbir ilmî mesnedi olmayan kanaatlerle Tavakkoli'yi çok geride bırakmıştır. Üçüncü şaşkınlığı Prof. Dr. Ahmet Akgündüz'ün çalışmasıyla⁸ yaşadık. Tavakkoli'nin iki nüshayı mukabele ederek gerçekleştirdiği metni tıpkı basımla kendi eserine taşıyan⁹ Akgündüz'ün verdiği özet tercüme de¹⁰ tamamen Tavakkoli'nin tercümesine dayanmaktadır. Onun verdiği özet tercümenin, yapılan tashihlerle Tavakkoli'ye ait bozuk tercümenin kamufle edilmiş bir kopyası ve tercümeden ziyade özet bir meal olduğu gözden kaçmıyor. Onun kaynak göstermeden Tavakkoli'den alıntılardığı İdris-i Bitlisî'ye ait biyografik bilgiler arasında hiç kuşkusuz ki en şaşırtıcı olanı, İdris-i Bitlisî'nin henüz dünyaya gelmediği yıllarda onu Diyarbakır'da Uzun

biography of Idris-i Bidlisî and the reign of Bayezid II (1481-1512) according to eight book of Haşt Bihîşt'

⁷ Mesela Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, E. No: 5675'te kayıtlı mektubun orijinal metninin (Bk. Katip Çelebi, Kaşf al-Zunûn 'an asâmî al-kutup va'l-Funûn, nşr. Muallim Rifat Bilge ve Şerefeddin Yaltkaya, İstanbul 1362/1943, I/840-41) ile bunun Fehmi Turgal tarafından yapılan Türkçe çevirisinin Faik Reşit Unat'ın (Neşri Tarihi Üzerinde Yapılan Çalışmalar, *Belleten*, C. VII, sayı: 25, 1943, s.198-99) adlı makalesindeki neşri. Gene aynı arşiv, E. No:8333/2'deki bir mektubun faksimilesi ile kısmî bir tercümesinin Nazmi Sergen tarafından (Kürtler III, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 7, 1968, s.57-61) neşri.

⁸ Yukarıda zikredilen eser

⁹ Age.,s. 41-84

¹⁰ Age.,s. 11-40

Hasan (1466-1478)'ın sarayında nişancı olarak gösterilmesi¹¹ ve Sadreddin Konevi (ölm.1274) ile sohbet ettiğini söylemesidir.¹²

Biz bu hatalara daha önce hazırladığımız, fakat henüz yayınlanmamış olan bir makalemizde dikkat çekmiş, onları tenkit ve tashih etmiştik. Ancak o makalede gözümüzden kaçtığı için temas etmediğimiz bir çalışmaya da burada değinmenin yerinde olacağı inancındayız. Bu çalışma, Prof.Dr. Ahmet UĞUR'un 1991'de Erciyes Üniversitesi Yayınları arasında çıkan "İdris-i Bitlisî ve Şükrî-i Bitlisî" adlı eseridir. Eserinin 7-11. sayfaları arasında İdris-i Bitlisî'nin hayatı hakkında bilgi veren Uğur, verdiği 5 sayfalık bilgiye, ancak en son sayfanın (s.11) son cümlesine (1) rakamıyla dipnot düşmüş, yararlandığı kaynaklara "(1) Cl. Huart... Kanunî Şahensâhî (Tez) -aynen böyle-..." tarzında toptan atıfta bulunmuştur.¹³ Böyle bir toplu atıfta hangi bilginin hangi kaynaktan alındığını tespit etmek mümkün değildir; kaldı ki Tavakkoli'ye ait eserin adresinin gösteriliş biçimi de bilimsel araştırma usulüne uymaz. Uğur'un Tavakkoli'den yaptığı alıntıları tespitinde zorlanmıyoruz. Ancak burada makalemizin giriş kısmını fazla uzatmamak için Tavakkoli'den alıntılanan bir hatalı tercümeyle, Akgündüz'den kaynak göstermeden aldığını tahmin ettiğimiz (Zira s.11'de toptan zikredilen kaynaklar arasında Akgündüz'e atıfta bulunulmamıştır) çok kısa bir alıntıya değinmekle yetinmek istiyoruz.

Tavakkoli'den alıntılanan hatalı tercüme: *Kendisi diyor ki "Dervişlerin harmanından başak toplayan bu yüce taifenin mahallesinin dilencisidir. Onların hallerine erişen biri değil ise de, o kimselerin yüceliklerini ve sözlerini hakikatını tasdik eden erbablardandır"*¹⁴ (aynen böyle).

Çalışmasındaki yoğun cümle düşüklüklerine rağmen, Tavakkoli'nin bu konudaki cümleleri Türkçe dilbilgisi kurallarına daha uygundur: *"Bu bende-i hakir ve küçük zerre, Allahın feyzini gözleyen kulu İdris b. Hüsam al-Din-i Bitlisî... dervişlerin harmanından başak toplayan bu yüce taifenin mahallesinin dilencisidir. Eğer bizzat hakir o makamlar ve hallerin şuhud ve tahakkuk ehlinin zümresinden değilse de o olgun kişilerin olgunluklarını ve sözlerinin hakikatını tasdik eden erbablardandır (?)..."*¹⁵

¹¹ Age., s.11

¹² Age., göst. yer.; krş. Tavakkoli, s. XV

¹³ Bk. Ahmet Uğur, *İdris-i Bitlisî ve Şükrî-i Bitlisî*, Erciyes Üniversitesi Yayınları/5 (Kayseri 1991), s.11

¹⁴ Bk. age., s.8

¹⁵ Bk. Tavakkoli, s.XVII

Uğur'un cümlesi, Türkçe'yi yeni öğrenen bir yabancı'nın ifade tarzı gibidir. İlmî bir çalışmada böyle bir cümle oldukça yakışıksızdır. Ayrıca, tamlamalarda tamlayanla tamlanan arasına virgül konulmaz; fakat burada "*başak toplan*"dan sonra virgül kullanılarak yanlış çağrışıma yol açmıştır. Kezâ "erbab" kelimesi, "rabb" kelimesinin çoğuludur; bu bakımdan çoğul bir kelimeye ikinci kez çoğul eki getirmek de ilmî araştırma üslubuna uygun düşmez.

Tavakkoli'nin yaptığı tercümenin hatalı olduğuna ve alıntıladığı ibarenin adresinin yanlış verildiğine daha önceki makalemizde dikkat çekerek onları tashih ettiğimizden dolayı, burada tekrardan kaçınmak istiyoruz.

Uğur'un kaynak göstermeden "*Tahsilini tamamladıktan sonra o da babası ile birlikte Akkoyunlu başkenti olan Diyarbakır'a gitmiş ve Akkoyunlu sultanı Uzun Hasan'ın münşi (katiblik)liği görevine getirilmiştir. Başkent'in Tebriz'e nakli ile O da, bütün aile ile birlikte, yukarıda da söylediğimiz, Tebriz'e göçmüştür*"¹⁶ biçiminde verdiği bilgi, öyle sanıyoruz ki Akgündüz'ün "*Tahsilini ikmal ettikten sonra Uzun Hasan'ın paytahtı olan Diyarbakır'a yerleşir ve onun nişancısı olur. Daha sonra da onunla birlikte Tebriz'e intikal eder*"¹⁷ tarzındaki ifadesinden mülhemdir; zira Uğur'un toptan atıfta bulunduğu kaynaklarda böyle bir bilgi mevcut değildir.

Tavakkoli'nin İdris-i Bitlisî için verdiği tahmînî doğum tarihini (856-861/1452-1457)¹⁸ muhtemelen benimseyen Uğur¹⁹, müellif hakkında yukarıdaki bilgileri verirken nasıl oluyor da Tebriz'in 1469'da başkent yapıldığına dikkat etmiyor ve çocuk yaşta birini getirip Uzun Hasan'ın Diyarbakır'daki sarayına münşi yapıyor, anlamıyoruz ve böyle bir muhakeme tarzını da araştırmada usûl yönünden çok yakışıksız buluyoruz.

Sanırım burada asıl konuya geçmeden önce İdris-i Bitlisî'ye ait iki önemli eserin Türkçe'ye tercümesinden birkaç cümleyle söz etmek de yerinde olacaktır. *Selim Şahnâme* ve *Heşt Bihîşt'in Hâtimesi*'nden yapılan bu iki tercümeden ilki Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmış²⁰; ikincisi ise²¹ Türk tarihi açısından önemli bilgiler taşımasına rağmen, yayınlanma şansı bulamamıştır. Bu iki tercümenin mukaddime kısımlarındaki yanlış kanaat ve hataları bundan önceki

¹⁶ Bk. Uğur, age., s.7

¹⁷ Bk. Akgündüz, age., s.11

¹⁸ Bk. Tavakkoli, s.XIV

¹⁹ Bk. Uğur, age., s.7

²⁰ Hicabi Kurlangıç, "*İdris-i Bitlisî, Selim Şahnâme*" Kültür Bakanlığı Yayınları/2562, (Ankara 2001)

²¹ Orhan Başaran, "*İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihîşt'in Hâtimesi* -inceleme-metin-çeviri-", yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum 2000 (Metnin Türkçe çevirisi, çalışmanın 117-210. sayfalarında yer almaktadır).

yayınlanmamış makalemizde tashih ettiğimizden, onları burada tekrar etmekten sarf-ı nazar ediyoruz. İdris-i Bitlisî'nin girift üslubuna rağmen, *Selim Şahnâme* oldukça düzgün bir dille Türkçe'ye kazandırılmış ve ihtiva ettiği değerli bilgilerle Türk tarihinin belli bir dönemine ışık tutan bu eserin Türkçe'ye tercümesiyle hayırlı ve takdire şayan bir hizmet gerçekleştirilmiştir. "*Heşt Bihîşt Hâtimesi*"nin Türkçe'ye tercümesi de görebildiğimiz şu hataların dışında mükemmel bir dille gerçekleştirilmiştir:

به خود گفتم به ارشاد رفیقم²²

"Bir arkadaşımın delâletiyle kendi kendime şöyle dedim:"²³

Bir defa "refik" kelimesinde "bir" sıfatını karşılayacak "yâ-yı tenkir" geçmemektedir. İkincisi, "refik" kelimesinin İdris-i Bitlisî'nin literatüründeki karşılığı, "akl-ı selim" veya "yoldaş gönül"dür. O, özellikle kutsal mekânlara, padişah saraylarına ve hayırlı sonuçlara mühtedi olma sadedinde "be inâyet-i sâbika-i ezeli", "be tevfik-i ilâhi", "be rehnûmûni-yi refik-i tarîk" ve "be irşâd-ı refik-i tarîk" gibi klavuzluk ifade eden deyimleri çok kullanır. Ancak, İdris-i Bitlisî'nin mecaz sistemini ayrı bir makale konusu yapacağımızdan, burada başka eserlerinden örnek gösterme ihtiyacı duymuyoruz.

Mısra'ın doğru tercümesinin "*Yoldaşımın* (gönlümün veya akl-ı selimimin) *irşadiyle kendi kendime şöyle dedim*" biçiminde olması gerekir.

به قاضی شد موافق رأی سلطان به دفع شاه کرد ه جهد و طغیان²⁴

"*Sultan'ın* (II. Bayezid) görüşü, *Kadın'ın görüşüne uygun olmuş ve Şâh'ı* (Selim) *defetmek için İSYAN ETMİŞ ve gayret göstermişti.*"²⁵

Beyitin ikinci mısraındaki "tuğyân" kelimesi, "cehd Kerde" fiiline atfedilerek tercüme yanlış yapılmıştır; zaten mantıken de, Padişah'ın Şehzâde'ye isyanı düşünülemez. Beyitin doğru tercümesi şöyle olmalıdır :

"*Sultan'ın* (II. Bâyezid'in) görüşü, *Kadın'ın görüşüne uygun düşmüş ve* (Sultan), *Şâh'ı* (Selim'i) *ve isyanı savmaya gayret etmiş-* daha doğrusu "ederek"; çünkü "Kerden", burada zarf-fiil olarak kullanılıyor ve mana müteakip beyitte tamamlanıyor".

²² Bk. Başaran, a.g. dok.tz., metin s.54, be.921^a

²³ Bk. age., çeviri kısmı, s.181

²⁴ Bk. Başaran, metin s.63, be.1072 a-b

²⁵ Bk. a.g.e., çeviri kısmı, s.191

Şimdi bu girişten sonra, konumuz olan Kanun-i Şehinşâhî'nin Türkçesini Tavakkoli'nin tercümesinden okuyarak onu mealen özetleyen, fakat bunu bir "tercüme özet" biçiminde sunan Akgündüz'ün çalışmasını bir kenara bırakarak, *Kânûn-i Şehinşâhî*'nin yukarıda zikredilen Tavakkoli'ye ait tam tercümesinden ve bu tercümeden Bayrakdar'ın intihal ettiği mezkur eserinin (61-85, 87-89) sayfalarından seçtiğimiz hatalı çevrilerden²⁶ birtakım örnekler vererek bunları tasahihe geçmek istiyoruz.

27 **شہ عالی تبار از آل عثمان** **بجسم سلطنت در رتبه جان**

"*Âl-i Osman'ın soylu yüce şahı, saltanat cismine ruh makamındadır.*"²⁸

"*Âl-i osman'ın soylu yüce şahı,
Saltanat cismine ruh makamındadır.*"²⁹

Birinci mısradaki geçen "âli – tebâr", "şeh" in sıfatı olup müfred hükmünde ve "asil" manasındadır. Tercümelerin her ikisinde de "soylu" ve "yüce" sıfatları arasında virgül veya "ve" bağlacı kullanılmadığına göre, "soylu yüce" bileşik sıfat olarak düşünülmüş -ki zaten bileşik sıfattır-; ancak "soylu yüce" karşılığındaki bu bileşik sıfat, iki ayrı sıfat çağrışımına yol açacak şekilde tercüme edilmiştir. Beytin doğru tercümesi şöyle olmalıdır:

"*Osmanlı Hânedânı'nın asil Padişahı, saltanat cisminde (devletin varlığında) ruh mertebesindedir.*"

30 **کف او با کرم توأم فتاده**

"*Avucu ile cömertlik birlikte düşmüştür.*"³¹

"*Avucu ile Cömertlik birlikte düşmüştür.*"³²

"Tev'em" kelimesi "ikiz" manasında Arapça bir isimdir; mecâzen "eş" ve "benzer" demektir. "Oftâden" ise "Farsça'da yalnız başına tam fiil olarak kullanıldığında, "düşmek" manası ifade eder; ancak, bir isim veya isim soylu bir ke-

²⁶ Burada hatalı örnekler için mukayese esas aldığımız bu çevirilerin *Kânûni Şehinşâhî*'nin ikinci veya farklı bir tercümesi olarak algılanmaması gerekir. Zira Bayrakdar, eserin Dördüncü Bölümü'nde, *Kânûn-i Şehinşâhî*'nin İkinci Bölümü için "*Biz bu kısmın tercümesini aşağıda veriyoruz*" deyip bazı yerlerde ufak rötuşlar yapmış olsa da verilen tercümenin, Tavakkoli'nin yaptığı tercümenin bir kopyası olduğu gözden kaçmıyor.

²⁷ Bk. İdris-i Bitlisi, *Kânûn-i Şehinşâhî*, Süleymaniye/ Esad Efendi 1888/2, 93^b

²⁸ Bk. Tavakkoli, s.7

²⁹ Bk. Bayrakdar, s.87

³⁰ Bk. Kanun-i Şehinşâhî, 93^b

³¹ Bk. Tavakkoli, s.8

³² Bk. Bayrakdar, s.88

limeyle birlikte birleşik fiil olarak kullanıldığında, "olmak" manası taşır ve cevherî fiil manası ifade eder. Bu durumda "tev'em oftâde" 'yi, "ikiz olmuş" veya "ikizdir" şeklinde tercüme etmek gerekir ve o zaman mısra şöyle tercüme edilebilir:

"Avucu, cömertlikle ikizdir."

زروی چون زرو اشک گهر بار بسک نظم بردم یک کمروار³³

"Yüzüm sarı, gözlerimden iri göz yaşları akarken. Bütün vücudumla şiir yazmaya başladım." ³⁴

"Yüzüm sarı, gözlerimden iri göz yaşları akarken,
Bütün vücudumla şiir yazmaya başladım" ³⁵

Beyitte apaçık bir teşbih sanatı vardır. Bu sanatı yabana atarak yapılan her tercüme, şairin edebi şahsiyetine hakaret ve onun sanat kudretini tahkir sayılır. Bu, eseri bir başka dile çevrilen sanatçıya ve ona ait edebi metne sadakatsizliğin en çirkin örneğini teşkil eder. Beyitte vech-i şebeh belirtilmediği halde, tercüme bu "sarı" sıfatı esas alınıyor; yüz'ün altına teşbihi, görmezden geliniyor. "İnci yağdıran göz yaşlarının ve altın gibi saf yüzün bir kemer gibi nazm ipine çekilmesi" nerede, yukarıdaki her iki tercümede bu güzel sanatı örten kaba ve yanlış söyleyiş nerede ? Beytin doğru tercümesi şöyledir :

"Altın gibi yüz ve inci yağdıran gözyaş(lar)ını bir kemer gibi nazm ipine götürdüm."

شده نامش چو قانون شهنشاہ شود دستور نامه نزد هر شاه³⁶

"Onun adı KANUN-İ ŞEHİNŞAH olup. Her padişahın yanında bir Kanun kitabı olur." ³⁷

"Onun adı KANUN-İ ŞEHİNŞAH olup,
Her padişah'ın yanında bir Kanun kitabı olur." ³⁸

Beytin birinci mısraı, sebep bildiren bir yan cümleciktir. Buradaki sebep gösteren "Çû" edatı göz ardı edildiği için, sonuç cümlesi olan ikinci mısra, ter-

³³ Bk. Kânûn-i Şehinşâhi, 94^a

³⁴ Bk. Tavakkoli, s.9

³⁵ Bk. Bayrakdar, s.89

³⁶ Bk. Kanûn-i Şehinşâhi, 94^a

³⁷ Bk. Tavakkoli, s.9

³⁸ Bk. Bayrakdar, s.89

cümmede temel cümle olma özelliğini kaybederek bir sıralı cümle durumuna düşmüştür. Beytin doğru tercümesi şöyledir :

“Mademki adı “Büyük Padişah’ın (Padişahlar Padişahı’nın) Kanunu” olmuş; (öyleyse bu kitap), her padişahın yanında bir kanunnâme (hükümünde) dir.”

چون از بیان مقدمات سابقه عیان شد که اشرف موجودات انسان است و افضل افراد انسان آنکه شایسته مرتبه خلافت و سلطانی است و موصوف به ملکات پسندیده جهت شرافت و سرفرازی میان عالم امکان , اکنون³⁹

...

“Geçmiş açıklamalardan anlaşıldı ki, yaratıkların en şereflişi insandır. İnsanların en faziletlisi, hilâfet ve sultanlık makamına layık ve beğenilen sıfatlarla dünyada görülenler arasında şan ve şerefli olmak için vasıflanmaktır.”⁴⁰

“Geçmiş açıklamalardan anlaşıldı ki,yaratıkların en şereflişi insandır. Dünyada görülen şeyler arasında insanların en faziletlisi hilafet ve sultanlık makamına layık ve beğenilen vasıflarla vasıflanması gerekir.”⁴¹

Farklı hatalarla yapılan tercümelere ifade bozukluklarını okuyucunun takdirine havale ederek metnin doğru tercümesini vermekle iktifa etmek istiyorum :

“Mademki geçen mukaddimelerin beyânından, varlıkların en şereflişinin insan olduğu ve insan fertlerinin en faziletlisinin, inkân âlemindeki varlıklar arasında şerâfet ve efendilik bakımından övülecek melekelerle vasıflanmış bulunan ve hilafet ile hükümdarlık mertebesine layık olan kimse olduğu belirlendi ;... şimdi...”

آنکه چشمش نمیرود در خواب ملک او را مکن بجور خراب
که درین خانه بی وقار شوی و اندران خانه شرمسار شوی⁴²

*“Gece uyumayan kişinin, zulüm ile mülkünü harap etme.
Bu dünyada vakarsız olursan, o dünyada utanan olursun”⁴³*

*“Gece uyumayan kişinin,
Zulüm ile mülkünü harap etme,
Bu dünyada vakarsız olursan,
O dünyada da utanan olursun.”⁴⁴*

³⁹ Bk. *Kanûn-i Şehinşâhi*, 104^b

⁴⁰ Bk. Tavakkoli, s.41

⁴¹ Bk. Bayrakdar, s.61

⁴² *Kânûn-i Şehinşahi*, 104^b

⁴³ Tavakkoli, s.41

Şiirin üçüncü ve dördüncü mısraları, şart ve cevap cümleleri olarak algılanmış, dolayısıyla her iki tercüme de hatalı olmuştur. Halbuki ilk iki mısra, bir nehiy cümlesidir; son iki mısra ise, nehyin cevabı olarak sonuç bildiren bir sıralı cümledir. Buna göre, tercümenin doğru şekli şöyle olur :

“Gözüne uyku girmeyenin mülkünü, zulümle harap etme; sonra bu dünyada vekarlız, öteki dünyada da mahcup olursun.”

ملوك ار نكو نامى اندوختند ز پیشینیان سیرت آموختند⁴⁵

“Padişahlar iyi olmadan, şan sahibi oldular. Geçmişlerden ahlaki öğrendiler.”⁴⁶

“Padişahlar iyi olmadan, şan sahibi oldular, Geçmişlerden ahlaki öğrendiler.”⁴⁷

Her iki tercümede de birinci mısradaki “eger” şart edatının muhaffefi olan “er”, harf-i izâfe olan “ez” şeklinde okunarak beyit yanlış tercüme edilmiştir; maamâfih metindeki “er”, “ez” olsaydı bile, birinci mısradaki “iyi olmadan”ın, “ünden” veya “şandan” biçiminde tercüme edilmesi gerekirdi; zira cümlede bar bar bağırın bir te’lif za’fı görülmektedir. Beytin doğru tercümesi şudur :

“Padişahlar, eğer ün biriktirdilerse (ün sahibi oldularsa, namlandılarsa); bu, öncekilerden (seleflerinden) güzel ahlaki öğrenmiş olmaları sebebiyledir.”

ترابه ملک ادب تهنیت کنم روزی که تو بمردی بر نفس خود ظفر یابی⁴⁸

“Seni bir gün edeb ülkesinde kutlayacağım. Sen kişiliğinle, kendi nefesine zafer kazanırsın.”⁴⁹

“Seni bir gün edeb ülkesinde kutlayacağım, Sen kişiliğinle, kendi nefesine zafer kazanırsın.”⁵⁰

Beytin doğru tercümesi, “*Seni edep ülkesinde, nefesine karşı yiğitçe zafer kazandığın gün kutlarım*” şeklindedir. Belli ki ikinci mısradaki “ki-yi beyâniye” den sonraki kısmın tamamının “rûz”a sıfat ve “rûz” isminin sonundaki “ya”nın “işâret ya”sı olduğu anlaşılmamış ve “rûzî” kelimesi “-dığı gün” biçiminde değil de, “bir gün” diye tercüme edilmiştir.

⁴⁴ Bayrakdar, s.61

⁴⁵ *Kânûmi Şehinşahi*, 105^a

⁴⁶ Tavakkoli, s.42

⁴⁷ Bayrakdar, s.62

⁴⁸ K. Şeh., 105^a

⁴⁹ Tavakkoli, s.43

⁵⁰ Bayrakdar, s.63

هر کوز صدق دم زند اگر یک نفس بود چون صبح روشنی جهانش در قفاست⁵¹

“Her kimin doğrulukla aldığı nefes, bir nefes de olsa, sabah aydınlığının arkasında bir dünya vardır.”⁵²

“Her kimin doğrulukla aldığı nefes, bir nefes de olsa,
Sabah aydınlığının arkasında bir dünya vardır.”⁵³

Beyitin doğru tercümesi şöyledir :

“Bir nefes dahi olsa, kim doğrulukla teneffüs ederse (doğruluk üzere yaşarsa, bu yaşamının) ardında O’nun için, sabah aydınlığı gibi bir dünya vardır.”

Görüldüğü gibi “aydın sabah”ın başındaki “çûn” teşbih edatı hiç hesaba katılmamış; “sobh-ı rûşeni” sıfat tamlaması, “rûşeni-yi sobh” şeklinde isim tamlaması olarak, hem de cevherî fiil ile cümlenin yüklemi durumunda bulunan “ka-fâ” kelimesi de bu isim tamlamasına eklenerek “der kafâ-yı rûşeni-yi sobh” biçiminde anlaşılmış ve yanlış üstüne yanlış yapılmıştır.

تیغ جهلست در غلافش کن نفس اگر شوخ شد خلافتش کن
عقل و دین عذر آن تواند خواست⁵⁴ شهوتی کز مقام دانش خواست

“Nefsin eğer çirkinse arzusunu yapma. O, cehalet kılıcıdır, kılıfına koy.”

“İlim bakımından bir şehvet istenirse, Akıl ve din onun kusurunu kabul edebilir.”⁵⁵

“Nefsin eğer çirkinse, arzusuna yapma.

O, cehalet kılıcıdır, kılıfına SAY.

İlim makamından bir şehvet istenirse,

Akıl ve din onun kusurunu kabul edebilir.”⁵⁶

“Şûh, Farsça’da herne kadar taşıdığı “çerk : kir ve yaradan akan irin”⁵⁷ manalarıyla “çirkin” sıfatını çağrıştırırsa da, yaygın anlamı boşboğaz, arsız, hayasız, küstah, şen şakrak;⁵⁸ hareketlerinde serbest, neşeli, şen ve oynak (kadın), hayasız (kadın)⁵⁹ dır. Bu durumda “nefsin eğer çirkinse”, “nefs eğer şûh şod”un, karşılığı

⁵¹ Kânûn-i Şehîşâhî, 105^b

⁵² Tavakkoli, s.43

⁵³ Bayrakdar, s.63

⁵⁴ Kânûnî Şehîşâhî, 106^b

⁵⁵ Bk. Tavakkoli, s.46

⁵⁶ Bk. Bayrakdar, s.65

⁵⁷ Bk. Dr. Muhammed-i Mu’în, *Ferheng-i Farsi-yi yekcildî*, (Tahran 1381), “çerk” ve “rîm” md.leri s.373,522

⁵⁸ Bk. Mu’în, s.629

⁵⁹ Bk. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara2002, s.1003

değildir; bu ibarenin “nefis kabarırsa, küstahlaşır veya arsızlaşır” diye tercüme edilmesi gerekir.

İkinci beyit, bir şart ve cevap cümlesi değildir. “şehvet”in sonundaki “işaret ya’sı” ve onu takip eden “beyâniye ki”sinden sonraki kısım, cümle halinde “şehvet”e sıfat olur; yani mısraın anlamı “ilim makamını arzulayan – ilim makamına meyleden- şehvet” şeklindedir. Bu ise, bir cümle değil, son mısrayla birlikte oluşan cümlelerin bir tamamlayıcı unsurudur.

Son mısradan da “Akıl ve din onun kusurunu kabul edebilir” anlamı çıkmaz. Farsça’da “özü hwâsten” veya “ma’zeret hwâsten” özür dilemek manasında kullanılır. Akıl ve din için “özür dilemek” söz konusu olamayacağına göre, ya bu iki kelimeyi bileşik fiil tarzında düşünmeyecek ve “özü”ü “bahane”⁶⁰ manasında alarak mısrayı “Akıl ve din onun bahanesini isteyebilir” tarzında tercüme edeceğiz; veya “özü”ü tamlamalı, yani “özü-i ân” biçiminde “hwâst” fiili ile oluşan bileşik fiilin bir parçası olarak değerlendirecek ve “özü-i kesî râ- veya özü-i çîzî râ hwâsten” tarzında anlayarak tercüme edeceğiz ki, doğrusu da budur.

Farsça’da “özü-i kesî râ- veya özü-i çîzî râ hwâsten”, “reddetmek, ihrac etmek, işine son vermek; okuldan, işten vs.’den atmak, kabul etmemek, yol vermemek” gibi anlamlara gelir.⁶¹

Bu durumda beytleri doğru olarak şöyle tercüme edebiliriz: “Eğer nefsin arsızlaşır, ona muhalefet et; (zira o), cehalet kılıcıdır; (onu) kınına koy. Mümkündür ki akıl ve din, ilim makamına meyleden şehvete (de) cevaz vermez”.

Bu tercüme, her aşırılığı rezilet, her fazileti de iki aşırı ucun ortasında bulunan itidâl olarak değerlendiren İdris-i Bitlisî’nin anlayışına da uygun düşer. Zaten şiirin tamamına hakim olan ana fikir de, gazap ve şehvet kuvvetlerinin dizginlenip orta noktaya çekilmesidir. Ancak, her iki mısradan da redif olarak geçen “hwâst” fiilinin müstensihler tarafından yanlış imla edildiği kanaatini de taşıyoruz. Bizce birinci mısraın sonundaki “hwâst”ın, “hâst” olması, mana bakımından daha isabetli görülmektedir. Böyle düşünülmesi halinde, mısradaki ifade şöyle anlaşılır: “ilim makamından kalkan- yükselen, ayağa kalkan; doğan – şehvet”.

⁶⁰ Bk. Mu’în, s.676; Dr. Mehşîd-i Muşîrî, *Nehostin ferheng-i zebân-ı Fârsi-yi elifbâyî- kıyâsî*, (Tahran, 1374), s.713

⁶¹ Bk. Mehşîd-i Muşîrî, s.713; Ebu’l-Hasan-ı Necefi, *Ferheng-i Fârsi-yi ‘âmiyâne*, (Tahran, 1378), II/ 1015 ve I/ 391’deki “*cevâb kerden*” md.

شجاعت است ز شاهان مدار در تمکین ز تیغ شاه بود تخت سلطنت رنگین⁶²

“Şahlarm şecaati vasıtasıyla memleketin idaresi mümkün olur. Şâhın kılıcından Sultanlık tahtı yükselir.”⁶³

“Şahlarm şecaati vasıtasıyla, memleketin idaresi mümkün olur;
Şahın kılıcından sultanlık tahtı yükselir.”⁶⁴

Birinci mısırada, “şecaat” için bir vasıta eki mevcut değildir; “memleketin idaresi mümkün olur”u karşılayacak bir kelime grubu da bulunmamaktadır. İkinci mısırada vurgulanmak istenen “sultanlık tahtı” değil, “şah’ın kılıcı” ‘dır ; dolayısıyla tercümede, onun yükleme en yakın yerde bulunması gerekir. Beytin doğru tercümesi ise şudur :

“Temkinli hareket, şahlar için şecâattir.
Saltanat tahtı, şahın kılıcıyla güzelleşir – parlar-.”

به بخش ای جوان کادمی زاده صید به احسان توان کرد و وحشی به قید
عدورابه الطاف گردن به بند که نتوان بریدن به تیغ این کمند⁶⁵

“Ey genç bağışla ki insan oğlu ihsanla, vahşi (hayvan) tuzakla avlanabilir.
“Düşmanın latifelerle boynunu bağla. Bu kemend kılıç ile kesilmez.”⁶⁶

“Ey genç; bağışla ki insanoğlu
İhsanla, vahşi hayvanı tuzakla avlayabilirsin.
Düşmanın latifelerle boynunu bağla
Bu Kemend kılıç ile kesilmez.”⁶⁷

Tavakkoli, birinci mısradaki “*tavân kerd*,”i doğru tercüme etmiş; fakat Bayrakdar’ın 2. tekil şahıs çekim ekiyle verdiği tercüme yanlıştır. Üçüncü mısradaki “*eltâf*” kelimesi ise, her iki çeviride hatalı tercüme edilmiştir; Zira bu kelime, “*latife*”nin değil, “*lutf*” ‘un çoğuludur. Zaten bu kelimenin tekil olarak “*lutf*” şeklinde ve müteradifleri olan “*cûd*” ve “*kerem*” ile birlikte bir sonraki mısırada zikredildiği de görülmektedir. Buna göre şiirin doğru tercümesi şöyle olur:

“Ey yiğit, (mal, para, hayvan ve eşyayla) bağışta bulun; zira insan oğlu (ancak) ihsan vasıtasıyla, (korkup insandan kaçan) vahşi hayvan da bağıla (tuzakla) avlana-

⁶² Kânûni Şehinşâhî, 107^a

⁶³ Tavakkoli, s.47

⁶⁴ Bayrakdar, s.66

⁶⁵ Kânûni Şehinşâhî, 109^b

⁶⁶ Tavakkoli, s.55

⁶⁷ Bayrakdar, s.73

bilir. Düşmanın boynunu lütûflarla (ihsanda bulunarak) bağla; zira bu kement kılıçla kesilemez.”

به بخش مال و مترس از کمی که هر چه دهی
جزای آن به یکی ده ز داد گر یابی⁶⁸

“Mal bağışla, azalmasından korkma, her ne verirsen onun bir’e karşılığının, onu Allah’tan bulursun.”⁶⁹

“Mal bağışla, azalmasından korkma,
Her ne verirsen onun bire karşılığını Allah’tan bulursun.”⁷⁰

Tavakkoli’nin cümlesi, bozuk olmakla birlikte, mana bakımından Bayrakdar’ın tercümesinden daha doğrudur. Beyitin düzgün ve maksadı ifadeye en uygun tercümesi şöyledir :

“Mal bağışla (malından i’tâ ve ihsânda bulun) ve (kendisinden verdiği malın) azalmasından korkma; çünkü onun (verdiğinin) karşılığını, âdil olan Allah’tan bir’e on nisbetinde bulursun.”

کرم کن به هر کس که خواهد بدست⁷¹

“Herkes kerem et, her kim olursa olsun.”⁷²

“Herkes Kerem et, her kim olursa olsun.”⁷³

Farsça’da “kim olursa, olsun” un karşılığı, “Her ke bâdâ bâd” ‘dır. Mısram düzgün karşılığı ise, şudur :

“Elle isteyen (avuç açan) herkese cömert davran.”

رأت جوده شهبُ النجوم فتسترت مخافة أن تعطى فرادی او توأمأ⁷⁴

“Gecenin yıldızları onu kerem ve bahşişin gibi gördü. Kendilerini birli ikili bağışlamadan korkup, gizlendiler.”⁷⁵

“Gecenin yıldızları onu kerem ve bahşişleri gibi gördü. Kendilerini, onun birli-ikili bağışlamasından korkup gizlediler.”⁷⁶

⁶⁸ Kânûn-i Şehinşâhî, 109^a

⁶⁹ Tavakkoli, s.53

⁷⁰ Bayrakdar, s.72

⁷¹ Kânûn-i Şehinşâhî, 110^a

⁷² Tavakkoli, S.55

⁷³ Bayrakdar, s.74

⁷⁴ Kânûn-i Şehinşâhî, 110^b

⁷⁵ Tavakkoli, s.57

Bir defa birinci mısradaki “yıldızların parlak şûleleri”, fâil; cümlelerin nesnesi ise, “cûdehu- onun, yani sultanın keremi-” dir.

Birinci tercümede, “onu” kelimesi nesne olarak tercüme edilmiş; halbuki burada cümlelerin nesnesi, “onun keremi,,’dir. Birinci tercümenin ikinci cümledeki hata da, “Kendilerini... gizlendiler.” tarzında bütün çıplaklığıyla göze batıyor. İkinci tercüme ise, ancak bu kadar bozuk olabilir. Beyitin doğru tercümesi şöyledir:

“Yıldızların parlak şûleleri, O’nun (sultan’ın) keremini gördü de, birer ikişer ih-sân etmek korkusundan (cimri görünme endişesinden) dolayı gizlendiler.”

هر که شرم از رخس بود ظاهر لاله وش ژاله اش بود زاهر⁷⁷

“Utanmanın, yüzünden belli olduğu kimse. Lâle gibi yüzü, nemden çiçeklenir.”⁷⁸

*“Utanmanın, yüzünden belli olduğu kimse,
Lâle gibi yüzü, nemden çiçeklenir.”⁷⁹*

Bu beyitte de açıkça görüldüğü gibi bir teşbih sanatı vardır; fakat benzetilen unsur değil de, kendisine benzetilen unsur söylenerek bir açık istiare yapılmıştır. Utangaç insanın yüzündeki ter damlalarının benzetildiği “jale”, cümlede fail durumundadır. Cümlelerin yüklemi ise “zâhir buved” dir ki bu, “nemlenmek” manasına gelmez; “çiçek olur, çiçektir” manası taşır. Buna göre, beytin düzgün karşılığı şudur :

“Hayası yüzünden belli olanın çiyleri (yüzündeki ter damlaları), lâle gibi çiçek olur“

در ثبات قدم چو کوه شکوه حلم ازو کرده وام سایه کوه⁸⁰

“Yüce dağ gibi ayağının sabit olmasında. Onun hilminden dağın gölgesi, borç almıştır.”⁸¹

*“Yüce dağ gibi ayağının sabit olmasında,
O’nun hilminden dağın gölgesi, borç almıştır.”⁸²*

⁷⁶ Bayrakdar, s.75

⁷⁷ *Kânun-i Şehinşâhî*, 112^a

⁷⁸ Tavakkoli, s.60

⁷⁹ Bayrakdar, s.78

⁸⁰ *Kânûn-i Şehinşâhî*, 113^a

⁸¹ Tavakkoli, s.64

⁸² Bayrakdar, s.81

Beytin her mısraı bir cümle hükmündedir ve her iki mısran sonundaki “est” cevherî fiili hazfedilmiştir. Buna göre beytin doğru tercümesi şöyle olmalıdır:

“(Sultan), dirençte (sarsılmamada, vakar ve temkinde) görkemli dağ gibidir. Dağın gölgesi, hilmi O’ndan (Sultan’dan) ödünç almıştır.”

هوشدار [اوفو ابعهدی] گوش دار تا که [اوفب عهدکم] آمد به کار⁸³

“Ey, Akli başında “Ahdini yerine getir kulak ver. Neticede, “Ahdinizi yerine getiririm” işine yarar.”⁸⁴

“Ey akli başında,

Ahdini yerine getir, kulak ver;

Netice de “Ahdinizi yerine getiririm” işine yarar”⁸⁵

Beyitin her iki mısraında bulunan Arapça ibarelerin⁸⁶ birinci mısradaki bulunanı “emir”, ikinci mısradaki bulunan Arapça ibare ise, birinci mısradaki Arapça ibarenin cevabıdır; yani ikisi birden bir şart ve cevap cümlesidir. Beytin kendisi de bir şart ve cevap cümlesidir. Ayrıca, her iki tercümede de “ahdini” diye tercüme edilen “ahd” ‘nin, “ahdimi” diye çevrilmesi gerekirdi. “Be kâr âmed” fiilinin karşılığı da “işine yarar” değil, “işe yaradı” ‘dır. Aslında tercüme hatalarının yanında, metinde müstensih hatası da görülüyor; zira Farsça dil bilgisi kurallarına göre yukarıda bahsettiğimiz fiilin mazi değil, muzari sıygasında, yani “be kâr âyed” şeklinde gelmesi gerekmektedir. Buna göre beytin doğru karşılığı şöyledir :

“Ey akullı, - Ahdimi yerine getiriniz-’e kulak ver ki – Ahdinizi yerine getireyim-, işe yaraya!”

Sonuç ve Değerlendirme

Buraya kadar verdiğimiz ve tashihe çalıştığımız hatalı örnekleri çoğaltmanın fuzulilik olacağına inanıyoruz; zira bunlarla maksadın hasıl olduğu düşüncesindeyiz. Bundan önceki makalemizi te’yid sadedinde kaleme aldığımız bu makaleyle, özellikle biyo-bibliyografik araştırma açısından, ülkemizde İdris-i Bitlisî konusunda yapılan çalışmaların, sayı bakımından çok olmasına rağmen (ki bunların büyük bir kısmını ilk makalemizde tenkit ettiğimiz için, bu makalede onlara değinmedik), kalite açısından hiçbir ilmi değerinin olmadığı, yapı-

⁸³ Kânûn-i Şehinşâhî, 115^a

⁸⁴ Tavakkoli, s.69

⁸⁵ Bayrakdar, s.85

⁸⁶ Bu ibareler, Kur’ân, II/40’dan alınmıştır.

lan çalışmalardaki Türkçe cümlelerde görülen fahiş te'lif za'flarıyla bu çalışmaların edebî değerden mahrum buldukları, mütercimlerin, tercüme faaliyetlerinde her iki dile birden yeteri kadar hakim olma zaruretinin tavsadığı, teşebbüs edilen intihallerle genç araştırmacılara etik açıdan kötü örnek olunduğu gibi menfi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan, bu makaleyle İdris-i Bitlisî ve eserleri konusunda yeni araştırma yapacaklara, yapacakları araştırmalar için eleştirdiğimiz mezkur eserlere hiç başvurmamaları, en azından onlara ihtiyatla müracaat etmeleri istikametinde bir kırmızı ışık yaktık.

Bu hatalara dikkat çekerken taşıdığımız ikinci amaç, ciddi bir tenkitli neşri bulunmayan *Kânûn-i Şehinşâhî*'nin edisyon kritiğinin yeniden yapılması ve düzgün bir dille tekrar Türkçe'ye çevrilmesi zaruretine ilişkin kanaatimizi netice olarak ortaya koymaktı. İyi incelenmesi halinde yaptığımız örnek alıntılarını, ortaya koyduğu sonuç bakımından, bizi bu kanaati taşımada haklı göstereceği umudunu taşıyoruz. Burada son olarak birilerini karalama, onların ayıplarını sergileme gibi bir endişemiz olmadığını (Zaten bu yüzden makale başlığımızda "intihal" sözcüğünü kullanmadık); şahsımızın da bu konuda her türlü eleştiriye açık olduğunu, hatalarımız varsa- ki elbette vardır-, yapılacak tashihlerin bizi sevindireceğini içtenlikle belirtmek istiyoruz. ©

KAYNAKLAR

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukuki Tahlilleri*, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul 1991
- BAŞARAN, Orhan, *İdris-i Bitlisî'nin Heşt Bihîştî'nin Hatimesi*, inceleme-metin-çeviri, yayınlanmamış doktora tezi, Erzurum 2000
- BAYRAKDAR, Mehmet, *Bitlisli İdris*, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1271, Ankara 1991
- BİTLİSÎ, İdris, *Kânûn-i Şehinşâhî*, Süleymaniye / Esad Efendi, F.Y. 1888/2
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 2002
- KIRLANGIÇ, Hicabi, *İdris-i Bitlisî- Selim Şahnâme-*, Kültür Bakanlığı Yayınları/2565, Ankara 2001
- MU'İN, Muhammed, *Ferheng-i Fârsi-yi Yekcildî*, Tahran 1381
- MUŞİRÎ, Mehşîd, *Nohostin Ferheng-i zebân-ı Fârsi-yi elifbâyî- kıyâsi*, Tahran 1374
- NECEFÎ, Ebu'l- Hasan, *Ferheng-i Fârsi-yi âmiyâne*, C.I-II, Tahran 1378
- TAVAKKOLÎ, Hasan, *İdris-i Bitlisî'nin Kânûn-i Şehinşâhî'sinin Tenkidli Neşri ve Türkçe'ye Tercümesi*, yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul 1974
- UĞUR, Ahmet, *İdris-i Bitlisî ve Şükrî-i Bitlisî*, Erciyes Üniversitesi Yayınları/5, Kayseri 1991